

Gáncs Nikolasz

Az üresség üressége

Gondolatok a Szív-szútráról



Maka hannja haramita singjó Buddha tanításai tökéletes bölcsessége szívének szútrája

Kannon bódhizattva a mély tökéletes bölcsesség megvalósításakor észreveszi, hogy az öt alkotóelem üres.

Ezzel megszabadul minden szenvedéstől és csapástól.

Sarisi, a forma nem különbözik az ürességtől, az üresség nem különbözik a formától, vagyis a forma üresség, az üresség forma. És ugyanilyen az érzés és érzékelés, akarat és a tudatosság is.

Sarisi, minden dolog üresség természetű. Nem születő és nem megszűnő, nem szennyezett és nem tiszta, nem növekedik és nem csökken. Ezért az ürességben nincs forma, nincs érzés, érzékelés, akarat, tudat(osság). Nincs szem, fül, orr, nyelv, test és gondolkodás, nincs szín, hang, szag, íz, tapintás és tudati folyamat sem. Nincs látható világ, továbbá nincs a gondolkodás világa sem.

Továbbá nincs nem-tudás, nincs a nem-tudásnak vége sem. Továbbá nincs öregség és halál, továbbá nincs öregség és halál vége (sem). Nincs szenvedés, összegyűjtés, megsemmisítés, út. Továbbá nincs tudás, nincs annak megszerzése, ezért nincs, amit meg lehetne szerezni.

A bódhizattva a tökéletes bölcsesség következtében. Tudatában nem tisztátalan vagy akadályozott, nem tisztátalan vagy gátolt, (ezért) nincs félelemben, eltávolodott teljesen minden egyes felforgató gondolattól és álomtól, beteljesítette a nirvánát. A három világ összes buddhája a tökéletes bölcsesség következtében megszerezte a páratlan és tökéletes megvilágosodást. Ezért ismerjük meg a tökéletes bölcsességet. Ez a nagy szellemi mantra, ez a nagy fényesség mantra, ez a legfelsőbb mantra, ez az utolérhetetlen mantra. Képes eltávolítani minden szenvedést, (Valóban) van tartalma, nem üres. Ezért a tökéletes bölcsesség mantrájának hirdetése, azon tanítás kimondása (hogy):

Gjatej, gjatej, haragjatej, hara szó gjatej, bo dsi szovaka. Hannja Shingjó.

A kötődésektől mentes tudat, a nem-ragaszkodás állapotának felmutatása, a semmit sem keresés ábrázolása, vagyis a *musotoku* 無所得 sejlik fel a Szív-szútra soraiban. A radikális tagadás gyakorlásának példájával találkozunk a szövegben. Tekinthejtük akár egy intellektuális tanításnak is, amit hüen tükröz az a tény, hogy éppen Sáriputra, japánul Sarisi 舍利子 az, akit Kannon 觀音菩薩, az együttérzés és könyörület bódhizattvája megszólít. Mint ismeretes, Sarisi az, aki Buddha tanítványai közül a leginkább intellektuális tulajdonságokkal rendelkező, és már gyermekkorában figyelemre méltó intelligenciáról tanúbizonyságot tevő tanítvány. Mivel Kannon, az együttérzés bódhizattvája, Sarisi pedig a bölcsességet szimbolizálja, így Desimaru Tajszen (弟子丸 泰仙,

1914-1982) szavait idézve azt is mondhatjuk, hogy a Szív-szútra együttérzéssel hatja át a bölcsességet.

A szövegben megjelennek Buddha tanításainak alapvetései, mint a *mudzsó* 無常, miszerint „minden átmeneti”, a *muga* 無我, vagyis minden „éztelen”, és a *kú* 空, miszerint minden dolog „üresség” természetű. A tanítások nagyon egyszerű kijelentés formában jelennek meg, jelentésük azonban mély és összetett.

Maka hannja haramita singjó 摩訶般若波羅蜜多心經 hangzik japánul a szútra címe. Az első szó a *maka* 摩訶 jelentése „nagy”. A *maka* konkrét, szótári jelentését külön kell választani attól, ahogy a Szív-szútra szövegében megjelenik. *Hakuin Ekaku* (白隱 慧鶴, 1686-1769) zen mester annyit fűzött hozzá ehhez a szóhoz,

hogy ez a nagy valami olyan, amihez fogható nincs az egész univerzumban, nem lehet róla sem azt mondani, hogy tágas lenne, sem azt, hogy hatalmas. A *maka* nem kicsi és nem nagy, túl van azon, hogy bármilyen módon fogalmilag meghatározzuk. Mindent átfogó, független az én-től, tértől, vagy éppen az időtől. Forma nélküli, ami kitölt mindent. A *maka* olyan nagyság, aminél nincsen nagyobb.

A második szó a *hannja* 般若, ami „bölcsestet” jelent. Ez nem pusztán a hétköznapi értelemben vett bölcsesség, nem nyelvi, nem világi, sőt nem is valamilyen metafizikai bölcsesség. Ez az, amivel mindannyian rendelkezünk és mindannyiunkban hibátlanul, tökéletesen megtalálható. A nyelv az az eszköz, ami a belátáshoz vezet, a belátás pedig a valóság megértéséhez visz közel. A *hannja* a *kú*, az üresség közvetlen kisugárzása. Ilyen formában a *maka hannja* az ürességből áradó végtelen bölcsesség, amit a *musotoku* segítségével érhetünk el.

A *haramita* 波羅蜜多 (páramitá), vagyis „elérjük a túlsó partot”. A Szív-szútra tartalmazza azt a bölcsességet, ami által elérjük a túlsó partot. Hol van ez a túlpart? A megvilágosodás partja, a relatív, illuzórikus világ szenvedéseivel szemben felsőbb túlsó part. Minden kettősségen túl van, ahol meghaladásra kerül a dualitás, és ahol képessé válunk mások üdvéért dolgozni. Ez a legkiemelkedőbb gyakorlás.

A *singjó* 心經 annyit tesz, mint a „szútrák lényege”, vagy az „alapvető szútra”. A *sin* 心, vagyis „szív”, vagy „tudat” jelentése mellett magába foglalja a „lényeg”, a „központ”, „valaminek a legtitkosabb része” gondolatát is. A *gjó* 經, amit szútraként fordítunk, az írásjegyek részeit lefordítása alapján lehet a „fonal élő áramlata”, az élet folyama, „ami összeköt”, „ami vonz”, egy módszer, az ösvény, az Út maga.

Kannon bódhiszattva a mély tökéletes bölcsesség megvalósításakor észreveszi, hogy az őt alkotóelem üres. Ezzel megszabadul minden szenvedéstől és csapástól.

Kannon (vagyis Avalókitésvara) az a személy, aki elérte a megvilágosodást és a teljes szabadságot, aki az érzékek világa felett örökös, látja és hallja a világ szenvedéseit, és mély együtt-

érzéssel fordul mindannyiunk felé. Feladata mindannyiunk megmentése, és az, hogy elvezzessen minket az igazi szabadsághoz.

Kannon az együttérzés bódhiszattvája, egy megvilágosodással bíró lény, a Három Tiszta Föld Bölcs egyike, a buddhista világ talán legismertebb bódhiszattvája. Alakja *Amida* Buddhához 阿彌陀仏, a Nyugati Tiszta Föld buddhájához kötődik, az ő kísérőjeként jelenik meg. Az ábrázolásokon jól felismerhető arról, hogy „koronáját” egy kis Buddha alak, maga *Amida* Buddha díszíti. Habár Indiában ifjú férfiként ábrázolják, Kínában és Japánban is női alakban jelenik meg. A Lótusz-szútra tanítása szerint harminchárom formában tud megjelenni, hogy megmentse a szenvedőket a különféle létbirodalmakban.

Kannon könyörülete és együttérzése végtelen. A Lótusz-szútra 25. fejezete a következőket írja erről: Ha az élőlények, akiket az érzéki vágyak tartanak hatalmukban, a tudatukban megőrzik és tisztelik a bódhiszattvát, aki a világ kiáltásainak figyelője, megszabadulnak a szenvedélyeiktől. Ha azok, akik hajlamosak a haragra és a lobbanékonyagra, a tudatukban megőrzik és tisztelik a bódhiszattvát, aki a világ kiáltásainak figyelője, megszabadulnak a haraguktól. Ha azok, akiket a káprázatok tartanak fogva, a tudatukban megőrzik és tisztelik a bódhiszattvát, aki a világ kiáltásainak figyelője, megszabadulnak a káprázatoktól.

Kannon bódhiszattva kérése és tanítása az, hogy minden szenvedő lény felé forduljunk együttérzéssel. Az együttérzés rendkívül fontos és központi „erény” a buddhista tanításokban. A japán *dzsihi* 慈悲 kifejezés nagyon beszédes. A *dzsi* (*maitrí*) „örömet és boldogságot ad” értelemmel bír, a *hi* (*karuná*) „eltávolítja a fájdalmat és a szenvedést” jelentést hordoz. Így érthető a *szan'en no dzsihi* 三縁の慈悲, vagyis a három tárgyból fakadó együttérzés, ami: az érző lények érzékeléséből felkelő együttérzés, az érző lények megfigyeléséből fakadó együttérzés, és az üresség felismerése által felébredő együttérzés. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az érző lényekkel kapcsolatos együttérzés, a valóság teljes természetéből fakadó együttérzés, és bármiféle konkrét dologra való hivatkozás nélküli együttérzés. Az első azért kél fel, mert

般若波羅蜜多心經

A Szív-szútra címsora
(Gáncs Nikolasz kalligráfija)

látjuk az érző lények szenvedését, gyötrelmeit. A második azért kél fel, mert gyakorolva a Négy Nemes Igazság tanítását, belátjuk a kapcsolatot ok és okozat között, tudatunk elfordul az állandóság fogalmától, és látjuk, hogy a szenvedő lények zavarodottságban élnek, nincsenek tudatában ennek a tanításnak és ezért alakulnak ki ragaszkodásaik, amelyek a szenvedésüket okozzák. A harmadik, a hatalmas együttérzés azért kél fel, mert közvetlen tapasztalás által mélységesen megértettük minden létforma ürességét, és együttérzésünk feleled minden érző lény iránt, látva, hogy az anyagi világ képzetéhez ragaszkodnak. Az együttérzés nem pusztán „átérzése” mások szenvedésének, hanem egy motivált érzés, amihez aggodalom, szeretet társul és cselekvésre sarkall, hogy másokon segítsünk, hogy enyhítsünk mások fájdalmain.

A szútra tanúsága szerint *Kannon* bódhiszattva felismerése valódi mélyre hatolás, nem csupán a dolgok külső megfigyelése. A megvalósítás során eggyé válik megfigyelésének tárgyával, és ennek az eggyé válásnak a következtében belátásra jut. A belátás segítségével pedig megszabadul minden szenvedéstől. Ezek az első sorok különleges fontossággal bírnak. Amennyiben képesek vagyunk követni *Kannon* útját, úgy képesek vagyunk elérni a belátást is, és akkor hozzá hasonlóan megszabadulhatunk a szenvedéstől.

Kannon gyakorlása olyan mély és teljes, habozás vagy vonakodás nélküli, természetes és spontán. Így kell nekünk is gyakorolnunk testünkkel és tudatunkkal. *Kannon* ilyen formában gyakorolta a mély bölcsességet. Ez a gyakorlás nem hagy rést, nincsen benne tétovázás. Ha tétovázunk, ha megállunk gondolkodni, akkor felmerül a szenvedés. A *hannja haramita* a megvilágosodásból eredő nagy bölcsesség. Ez a bölcsesség lehetővé teszi számunkra, hogy elérjük a valóságból eredő legmagasabb eszményt. A szútra pedig utat mutat a nagy bölcsességhez. A szútra a válasz arra a *kóanra* 公案, hogy milyen módon gyakoroljuk a nagy bölcsességet.

Kannon elmélyedésének idején, amikor a legfelsőbb bölcsességet gyakorolja, felismeri, hogy az „öt alkotóelem”, az „öt aggregátum” (*szkandha*, japánul *goun* 五蘊), úgy mint a test/

forma, az érzés/érzet, az észlelés, a késztetés/indíttatás és a tudatosság üres, vagyis ráébred, hogy mindazok a dolgok, amikkel azonosítjuk magunkat, amikhez ragaszkodunk, és amik segítségével aztán énünket konstruáljuk, üresek. A bölcsességet gyakorolni annyi, amint az ürességet gyakorolni. Ez a belátás aztán megszabadítja őt minden szenvedéstől.

Kannon gyakorlása maga a szemlélődő egyszerűség, amit úgy is megfogalmazhatunk, hogy fordítsuk meg a fényt és világítsunk befelé, vagyis a helyzetre való tekintet nélkül vizsgáljuk meg saját magunkat. Amikor erre képessé válunk, akkor egyaránt rendelkezünk az alapelvekkel és a bölcsességgel. Akár nyugodtak vagyunk, akár nem, csak fordítsuk meg a fényt, és szemléljünk. Így megvizsgálhatjuk azt is, hogy nézeteink tévesek-e, vagy helyesek. Amikor nézeteink tévesek, akkor nem tartózkodunk az egyszerűség állapotában.

Ha igazán az Utat kívánjuk gyakorolni, akkor nem nézegetünk magunk köré, hiszen kívül nincsen semmi keresni valónk. Ahogy a híres zen mondás mondja: ha találkozol a Buddhával, öld meg a Buddhát.

Buddha tanításai nem annyira megismerendő információk halmaza, vagy megszerzendő tudás, sokkal inkább gyakorlandó és tökéletesítendő készségek, életvitel, mély praxis összessége. *Kannon* belép a mély megvilágosodás állapotába, megmutatva oda az utat. Az útmutató, a térkép maga a szútra. A szútrában minden szó a gyakorlás mélységének megnyilvánulása.

Sarisi, a forma nem különbözik az ürességtől, az üresség nem különbözik a formától, vagyis a forma üresség, az üresség forma

A Szív-szútra központi tanítása az „üresség”. Éppen ezért rendkívül lényeges, hogy ezt a fogalmat a lehető legtisztább formában megpróbáljuk értelmezni. Az üresség nem azt jelenti, hogy valami nem létezik. Azért, mert egy ballon, egy lufi üres, még nem jelenti, hogy nem létezik. A forma üressége éppen ezért nem a forma nem-léte, hanem a forma üressége valamitől. A forma és az üresség nem kettő, nem különbözik, azonos. Tehát amikor *Kannon* bódhiszattva belátja, hogy az „öt alkotóelem”

üres, akkor azt látja be, hogy a különálló létezésétől, vagyis az elkülönült létezésétől üresek. Ezt úgy értelmezhetjük, hogy egyik alkotóelem sincsen a másik nélkül, önállóan nem létezhet. Ha megfigyeljük, akkor ez a gondolat azonos a „Tizenkét tagú függő keletkezés” tanításában foglaltakkal, hiszen ott sem létezik egyetlen tag sem önmagában, csak a többi taggal együtt, a többi taggal kölcsönhatásban.

A forma és üresség kapcsolatának megértéséhez talán hozzásegít *Thich Nhat Hanh* alábbi hasonlata, amelyet segítségül hív magyarázatként kommentárjában: a hullám különálló léte csak a hullám szempontjából értelmezhető, és ebből a szempontból a hullám keletkezik, majd elmúlik. A víz szemszögéből azonban a hullám csak egy formai megnyilvánulás, de nem különböző a víztől magától.

„A formák nem akadályozzák az ürességet, az üresség a forma szövete” – írja *Hakuin Eka-ku* mester. Az üresség abszolút mentes minden megkülönböztetéstől.

És ugyanilyen az érzés és érzékelés, akarat és a tudatosság is

A szútra itt kiterjeszti az előző gondolatot, miszerint a „forma üresség, az üresség forma” az „öt alkotóelem” minden tagjára. Az „öt alkotóelem”, vagy „öt halmaz” tanítása a „Tizenkét tagú függő keletkezés” tanításával együtt a buddhizmus fontos alaptanítása.

Az „öt halmaz” tanítása egyrészt rámutat, milyen összetevőkkel azonosítja magát az ember, milyen téves nézetei lehetnek arról, hogy ki ő, vagy mi az övé, másrészt ilyen módon alátámasztja az önmagátlanság tanát. Azt is mondhatjuk, hogy a valóság strukturális elemzését adja.

Ha megvilágítjuk az öt alkotó összetevődést, és látjuk, amit *Kannon* bódhiszattva látott, hogy mind üres, akkor már csak az a dolgunk, hogy gyakoroljunk, mert csak a gyakorlással törhetünk át minden nehézségen, csak a gyakorlás által vághatunk el minden szenvedést. Megvilágítani az ürességet, és csupán látni azt, az még csak pusztán az üresség ismerete – a megvalósításához a gyakorlásra is szükségünk van.

A „függő keletkezés” szintén egyfajta önmagátlanság tan. A „függő keletkezést” viszont inkább funkcionális leírásnak tekinthetjük, azaz a készített világot létrehozó és alkotó tényezők feltételes viszonyait vázolja fel, mint függő keletkezést, és mint függő létet egyaránt.

Sarisi, minden dolog üresség természetű.

Minden dolog, vagyis minden jelenség üresség természetű – tanítja *Kannon* bódhiszattva. A végső jelentés az, hogy minden dolog benne foglaltatik az ürességben és az üresség benne foglaltatik minden dologban, ezért nem nevezhetők különállónak. Ha azonban egyetlen dolog sem létezik, akkor mit akarunk az üres látszatokkal? – kérdezi meg *Hakuin Ekaku* zen mester kommentárjában. Mit akarunk mondani, amikor az üres látszatokról beszélünk? Ha minden üres, akkor a „tisztá föld” és a „szennyezett világ” csupán illúziók, mert mind üres. Az ürességben megtapasztalhatjuk az alapvető boldogságot és minden hamis nézet szertefoszlik.

Nem születő és nem megszűnő, nem szennyezett és nem tiszta, nem növekedik és nem csökken

Térjünk vissza egy pillanatra a víz és hullám hasonlatához. A víz szemszögéből a hullám csak egy formai megnyilvánulás, de nem különböző a víztől magától, vagyis a hullám saját szemszögéből ugyan keletkezik és elmúlik, azonban a víz szemszögéből nincs sem születése, sem halála. Az élet egy folyamatosság, csak a benne megjelenő jelenségek, mint a növények, az állatok vagy éppen az ember születik és szűnik meg. Éppen így a jelenségek, amelyek megjelennek, nem lehetnek szennyezettek vagy tiszták sem. Minden összetett, és nem csupán rossz (szennyezett), vagy nem csupán jó (tisztá). A rossz tartalmaz jó elemeket, és a jó tartalmaz rossz elemeket is. *Thich Nhat Hanh* egy másik kiváló hasonlattal ábrázolja nekünk ezt: ha egy papírlapot nézünk, akkor a papírlap tele van nem papírlap elemekkel. Ugyanis ahhoz, hogy egy papírlapot kézbe vehessünk, számtalan dolognak kellett megvalósulnia. Szükség volt

egy magra, amiből a fa felnövekedett. A növekedéshez szükség volt például földre, napfényre, esőre, szélre, az évszakok váltakozására. A fa kivágásához szükség volt favágóra, akinek szüksége volt megannyi dolog mellett szülőkre, hogy megszülessen, ételre, hogy felnőjön, vagy arra, hogy azon a reggelen, amikor kivágja a fát, munkába tudjon állni. Szükség volt a fa feldolgozására, elszállítására, gyárra, ahol a papírlapot elkészítik. A gyárban gépekre, emberekre, akik a gépeket működtetik. Rettentő hosszú a sor, fel sem tudjuk sorolni. Egyetlen papírlap ilyen megszámlálhatatlan mennyiségű nem-papírlap elemből áll.

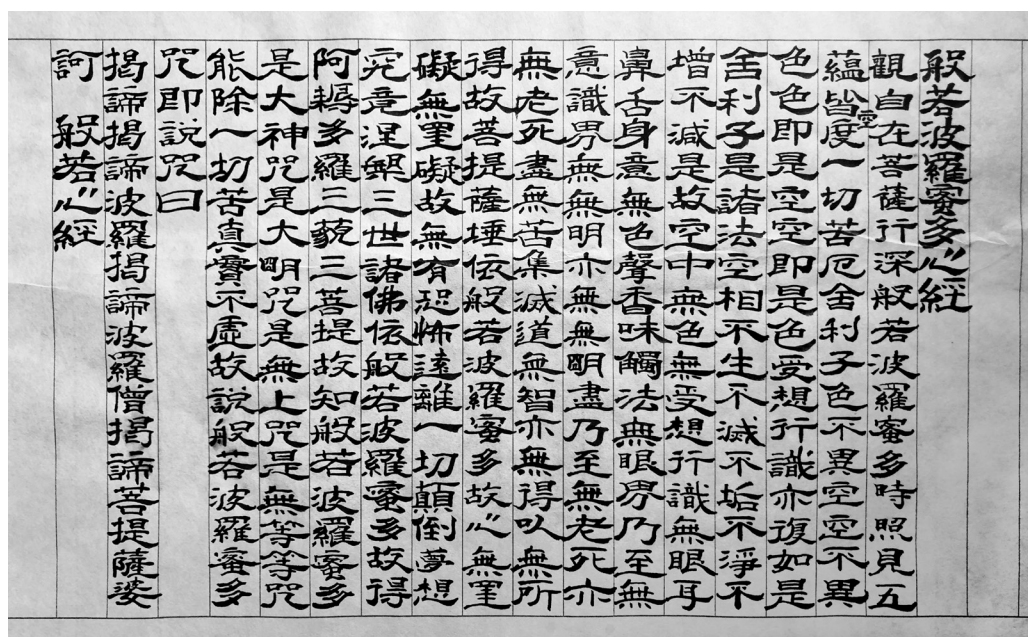
Végül a jelenségek nem növekszenek, és nem csökkennek, mert a legkisebb részecske is tartalmazza a kozmoszt, az egy tartalmazza az összeset, és az összes is tartalmazza az egyet.

Saját alapvető természetünk nem tiszta és nem szennyezett, a ragaszkodásunk az, ami a szennyezett és tiszta váltakozását okozza. Ehhez hasonlóan alapvető természetünk sem növekszik, vagy csökken.

A jelenségek nem különböznek az ürességtől. Ezt képesek vagyunk intellektuálisan felfogni, azonban felfogni mindezt, vagy megérteni értelmetlen. A lényeges az lenne, hogy megtapasztaljuk, megéljük igazságát mind testünkben, mind pedig tudatunkban. Ez a tapasztalás a *zazen* 座禪, a helyes hozzáállás testben és tudatban.

Ezért az ürességben nincs forma, nincs érzés, érzékelés, akarat, tudat(osság)

Kár vesződni álmokkal, téveszmékkal, jóval és rosszal, nyereséggel és veszteséggel, mindet egyformán el kell vágni. Az üresség szakadékaiban minden egy visszhang csupán, minden, ami körülvesz minket, csupán elnevezés, a megkülönböztetés következménye, önmagában nem létezik, ha úgy tetszik, nincsen ön-létezésük, vagyis ön-létezésük üresség természetű. Így erősíti meg a szútra az „öt halmaz” ürességét, majd folytatódik más buddhista alaptanítások üresség tanításának felsorolásával. Az ürességben tagadva van az „öt halmaz”, és aztán tagadva van a hat érzékszerv is, és így tovább.



A Szív-szútra (Gáncs Nikolasz kalligráfája)

Nincs szem, fül, orr, nyelv, test és gondolkodás, nincs szín, hang, szag, íz, tapintás és tudati folyamat sem. Nincs látható világ, továbbá nincs a gondolkodás világa sem

Az „Elemek tizennyolc birodalma” tanítás ürességét tanítja itt a szútra, vagyis a hat érzékszerv (szem, fül, orr, nyelv, test és tudat), a hat érzéktárgy (szín, hang, szag, íz, tapintás és tudati folyamat) és a hat tudatosság (látás tudatossága, hallás tudatossága és így tovább, ami a hat érzékszervet a hat érzéktárggyal összekapcsolja) ürességét.

Azonban akárhogy is nézzük, nekünk van szemünk, fülünk, orrunk, nyelvünk, testünk és tudatunk. Amikor az érzékek megmozdulnak, akkor megjelenik érzékelésük tárgya is. Amikor megjelennek az érzékek tárgyai, akkor létrejön a kapcsolódás érzék és tárgya között, és megjelenik a tudatosság. Ám, ha megpihen az érzékelés, megpihen az érzéktárgy és a tudatosság is, ami hozzá csatlakozik. Mindezek mind csupán buborékok egy parttalan óceánon.

Továbbá nincs nem-tudás, nincs a nem-tudásnak vége sem. Továbbá nincs öregség és halál, továbbá nincs öregség és halál vége (sem)

Ezekben a sorokban a „Tizenkét tagú függő keletkezés” tanításának üressége jelenik meg, még ha a szútra nem is sorolja fel mind a tizenkét tagot, csak az elsőt és az utolsót említi. Minden függésben keletkezik, függésben létezik, függésben szűnik meg. *Hakuin Ekaku* zen mester azt tanítja, hogy ha a vizet tehen issza meg, tej lesz belőle, ha kígyó issza meg, akkor méreg. Ugyanaz a víz mást szül. Ugyanazon dolog hozhatja a megszabadulást és a szenvedést egyaránt.

Nincs szenvedés, összegyűjtés, megsemmisítés, út. Továbbá nincs tudás, nincs annak megszerzése, ezért nincs, amit meg lehetne szerezni

A szútra szövege nem kíméli a buddhista alaptanításokat sem, elének tárja azok ürességét is. Ezekben a sorokban a „Négy nemes igazság” és a „Nemes nyolcstréjú ösvény” tanítások ürességét hangsúlyozza, a szútra kiüriti ezen alaptanításokat is. Mindezt azért teszi, hogy megértésük, semmire sem szabad abszolút igazságként tekinteni, minden üresség természetű. Buddha is nem-Buddha elemekből áll, a megértés nem-megértés elemekből áll. Buddha maga

azt tanítja, hogy tanítványai ne kövessék vakon szavait, hanem saját tapasztalataik által igazolják igazságukat. Kövessék őt, de legyenek saját maguk „lámpásai”. Senki sem szabadulhat meg a szenvedéseitől más tapasztalatai, más gyakorlása, más útja által.

Nincs megszerzés, vagyis nincs megvalósítás sem, mindezek üresek. Amikor megtapasztaljuk, hogy minden, amit önvalóval rendelkezőnek hittünk üres, akkor éppen így megtapasztaljuk azt is, hogy nincs semmiféle tudás, amit meg lehetne szerezni, meg lehetne valósítani, hogy megszerezni és nem megszerzeni ugyanolyan. Nem ragaszkodhatunk még a megvalósítás képéhez sem.

Áttörünk az alaptanításokon, de még mindig van valami, ami megragadja és érzékeli ürességüket. Az igazi *hannja* (*pradzsnjá*) az, amikor már nincsen bölcsesség és nincsen elérés sem, vagyis nincsen bölcsesség és nincs is mit elérni. Az igazi *hannja* elérni azt, amikor mindez felviláglik. Ezt magunknak kell megragadnunk, magunknak kell elérnünk. A nincs bölcsesség egyúttal a nagy bölcsesség. Ezt tanítja *Kannon*. Micsoda együttlérés!

A bódhiszattva a tökéletes bölcsesség következtében Tudatában nem tisztátalan vagy akadályozott, nem tisztátalan vagy gátolt, (ezért) nincs félelemben, eltávolodott teljesen minden egyes felforgató gondolatától és álmától, beteljesítette a nirvánát. A három világ összes buddhája a tökéletes bölcsesség következtében megszerezte a páratlan és tökéletes megvilágosodást

A bódhiszattvák, sőt a három világ (múlt, jelen, jövő) összes buddhája az üresség természetének belátása által, a nem-ragaszkodás útjának igazságára való ráébredés által megszabadulnak a tudati akadályoktól, a tudati szennyeződésektől, a félelemtől, minden szenvedéstől. Az üresség tanításának megértése, mély megtapasztalása segítségével megszabadulnak. A bölcsesség a három világ összes buddhájának apja, a három világ összes buddhája alkotja a bölcsességet. A bölcsességbe vetett bizalom által képes minden buddha és bódhiszattva a tökéletes megvilágosodás elérésére. Ez az eredeti megvilágosodás Buddha megvilágosodása. Buddha megvilágosodása mindent magába foglal,

nem marad számára semmi, amitől függne. A Buddha és a bölcsesség éppen így nem válik el egymástól. A három világ összes buddhája és bódhiszattvája elválaszthatatlan a bölcseségtől. Ezt a bölcsességet tanítja és gyakorolja minden buddha és bódhiszattva. Ez a bölcsesség minden akadályt megszüntet. Amikor megszűnnek az akadályok, félelemnélküliek, rettenthetetlenek leszünk. Az, hogy félelemnélküliek vagyunk, azt jelenti, hogy kiirtottuk a szenvedéseink okozta akadályokat. Nincsenek akadályok, nincsen félelem, nincsen félelem, nincsenek akadályok.

Ez az út mindannyiunk számára nyitott és járható. Magunk mögött hagyva a duális-, megkülönböztető gondolkodást legyőzhetünk minden félelmet, megszabadulhatunk a szenvedéseinktől. A magunk által épített börtönünkből saját magunk erejéből ki is szabadulhatunk. Mindenünk megvan ebben a pillanatban ahhoz, hogy megvalósítsuk az akadálytalan, tiszta tudatot.

Hakuin Ekaku zen mester azt tanítja, hogy a bódhiszattva, miközben ő maga a legmagasabb megvilágosodásra törekszik, mások megmentésén is dolgozik. Még ha a határtalan úr hatalmas üressége megszűnne is, ő akkor is örökké hajtáná fogadalmi kerekét, hogy megmentse a nem-tudásban elvesző szenvedő lényeket.

Mi az, ami akadálytalan? Ha egyetlen dolgot is látunk, amire támaszkodhatunk, akkor az még nem akadálytalan, lánkra vagyunk kötve. Mindent elengedve, a tökéletes bölcsességet gyakorolva, semmire sem támaszkodva: ez a bódhiszattva útja. Egyetlen buddha, vagy bódhiszattva sem világosodott meg azonban a bölcsességre támaszkodva. Hogy miért? Mert a bölcsesség és a megvilágosodás nem kettő. Az, akinek bármit meg kell még szereznie, az nem világosodott meg, az még nem érkezett be.

Ezért ismerjük meg a tökéletes bölcsességet. Ez a nagy szellemi mantra, ez a nagy fényesség mantra, ez a legfelsőbb mantra, ez az utolérhetetlen mantra. Képes eltávolítani minden szenvedést, (valóban) van tartalma, nem üres

A tökéletes bölcsesség, vagyis a tökéletes belátás a legnemesebb mantra, éppen ezért ha képesek vagyunk a birtoklására, akkor képesek leszünk min-

den szenvedés eltávolítására is. A tökéletes bölcsesség maga a mantra, a bölcsesség, ami eljuttat minket a túlpartra, a *szatori* 悟り, a megvilágosodás partjára. A mantra pusztán a hangokban tartalmazza az erőt, amiben hinni kell. Elmondjuk a mantra szavait anélkül, hogy bármiféle kétség merülne fel bennünk az erejüket illetően. A hit, amit ebbe az erőbe vetünk, segít abban, hogy elérjük a bölcsességet, hogy elérjük a *hannja haramita*-t. A szútra teljes szövege ezt hirdeti. A mantra segíti a gyakorlást, képes megszabadítani minden szenvedéstől, megerősíti a buddhák és bódhiszattvák fogadalmát. A hit a mantra erejében, a mindenben túljuttató bölcsességben, a *zazen* erejében. A mantra ereje nem abban rejlik, hogy mit jelentenek a szavak, amik benne foglaltatnak, de még csak nem is abban, hogy intellektuálisan képesek vagyunk-e felfogni az értelmüket, vagy sem. Az erő a hitben rejlik. A legjobb, amit tehetünk, hogy nem szubjektív tudatunk szűrőjén, kategóriáin keresztül próbáljuk megragadni a mantrát, hanem a maga természetességében recitáljuk, és így a túlpartra juttató bölcsesség saját mély természetét megmarad. A nagy, fényes mantra minden sötétséget eloszlat, ha ismételtjük a szútrát, bevilágítjuk és eloszlatjuk minden sötétségünket, a tudatlanságunkat, legyen az bármilyen régi, bármilyen mély is.

Ezért a tökéletes bölcsesség mantrájának hirdetése, az a tanítás kimondása (hogy):

Gjatej, gjatej, hara gjatej, hara szó gjatej, bo dzsi szovaka. Hannja Singjó.

(Gáté, gáté, paragáté, paraszangáté bódhi szvánhá)

Amikor belátjuk az öt halmaz ürességét, akkor belátjuk minden ürességét. A dolgok, a jelenségek önmagátlanságának, csak függésben való létezésének felismerése minden más felismerést is magával vonz, így a Szív-szútra tanításának megtapasztalása segítségével minden egyszerre lobbant el.

Menjünk, menjünk együtt, túl a túlon, a megvilágosodás partjára.

A szútra minden egyes sora, minden egyes gondolata egy mantra. Azonban mégis úgy tartják, hogy a záró mantra az egész szöveg

lényege. A mantra minden egyes szótagja felfoghatatlan, végtelen univerzum. Végso soron lefordíthatatlan. Legjobb, ha tiszta hangként fejezzük ki őket. Az eredeti kiejtése a lényeges, úgy tartja meg az erejét. Ha mégis megpróbálják, sokféleképpen fordítják le a szavakat, ám az értelmük mindig ugyanaz marad. Másokkal együtt, abszolút és egyetemesen érzük el a túlsó partot, a megszabadulást. Ennek ellenére miért nem fordítjuk le mégsem a mantrát? Azért, hogy növeljük a hatékonyságát. Lefordítva egyetlen értelmezésnek adunk lehetőséget, és ez az egyetlen értelmezés korlátokat teremt. Ismételtjük a mantrát akárcsak önmagában is, lefordítás nélkül, és minden értelme feltárul, minden korlát ledől. Nem értelmezzük a mantrát, mert bármiféle megértés nem az igazi megértés.

A szútra ismételtetése nem jár haszonnal, így a szútra ismételtetése mérhetetlen haszonnal jár. Csak ismételtessük a szútrát és saját természetünk is kitisztul, és minden alkalommal egy kicsit többet értünk meg belőle. Nagy segítség a saját természetünk bölcsességének fejlesztésében.

Egy alkalommal egy zen mester így fordult a tanítványához:

– Mondd el, hogyan értelmezted a Szív-szútrát. A szerzetes összeérintette tenyereit és így válaszolt:

– Megértettem, hogy az öt szkandha üres. Nincs szem, fül, orr, test és tudat; nincsenek formák, hangok, szagok, ízek, érzések, vagy a tudatnak tárgyai; a hat tudatosság nem létezik, a jelenségek tizenyolc birodalma nem létezik, a Tizenkét tagú függő keletkezés nem létezik, és még a bölcsesség elérése sem létezik.

– Hiszel abban, amit mond? – kérdezte a mester.

– Igen, őszintén hiszek abban, amit mond. – válaszolta a szerzetes.

– Gyere közelebb – kérte a zen mester a tanítványt, mire az közelebb lépett hozzá. Amikor aztán a szerzetes egész közel ért a mesterhez az habozás nélkül megragadta a hüvelyk- és mutató ujjával az orrát és jól megcsavarta. A szerzetes kínok közepette felkiáltott:

– Mester! Te fájdalmat okozol nekem! A zen mester ránézett a szerzetesre:

– Akkor most mondd, hogy az orr nem létezik. De ha az orr nem létezik, akkor ugyan mi fáj? ☞